

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԿՑՈՒՄԸ ԱՏՐԲԷՋԱՆԻ

Գրեց՝ ՍԱՐՈՒՐ

I

ԱՆԳԼԻԱՅԻՆՆԵՐԻ ՄՈՒՏՔԸ ՂԱՐԱԲԱՂ
ԵՒ ՆՐԱՆՑ ՎԱՐԱՄ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՏԱՃԻԿՆԵՐԻ նահանջից յետոյ, 1918 թ. Նոյեմբերի սկիզբներին, Անդրանիկը որոշում է Ղարաբաղ անցնել:

Վարանդայի եւ Դիզակի հրամանատարները նախապէս սուբսանդակային կապ էին ըստեղծել Անդրանիկի հետ:

Ձանգեզուրից Անդրանիկը սուբսանդակի միջոցով յայտնում է Ղարաբաղի հրամանատարներին, որ ինքը Նոյեմբեր 5-ին զինուորական գործողութիւններ պիտի սկսի: Այդ պատճառով էլ առաջարկում է հրամանատարներին որոշած ժամին դրաւել Մուսուլմանլարի եւ Թթու Ջրի բարձունքները:

Դիզակի հրամանատար Ա-ն ենթարկւում է Անդրանիկի առաջարկին եւ իր շրջանում — տեղական պատասխանատու ընկերներին հետ — զինուորական պատրաստութիւններ է տեսնում: Իսկ Վարանդայի հրամանատար Սոկրատ բէկ Մելիք-Շահնազարեանը զանազան ձեւի պատճառարանութիւններ մէջտեղ բերելով, սուբսանդակի միջոցով խնդրում է Անդրանիկին, որ իր գործողութիւնները տասը օրով յետաձգէ:

Անդրանիկը, առանց ճանաչելու Մելիք-Շահնազարեանի անձնաւորութիւնը, համաձայնում է եւ տասը օրով իր զինուորական գործողութիւնները յետաձգում է, համոզուած լինելով, որ «քաջ Նազար» Մելիք-Շահնազարեանը, այդ ժամանակամիջոցին որոշ պատրաստութիւններ կը տեսնէ եւ գործնական քայլերի կը դիմէ:

Սակայն Անդրանիկը սխալուած է լինում, որովհետեւ Ս. Մելիք-Շահնազարեանը փոխանակ իրեն յանձնուած գործի մասին մտածելու, Շուշուայ քաղաքագլուխ Գերասիմ աղայի միջոցով բանակցութեան մէջ է մտնում Շուշուայ

Թաթարների ներկայացուցիչների հետ:

Շուշուայ թաթարական թաղի մարմիններն, իրենց ներկայացուցիչների եւ քաղաքագլուխ Գերասիմ աղայի միջոցով, ամէն կերպ աշխատում են սիրաշահել Սոկրատ բէկին: Այդ նպատակով էլ մի պատգամաւորութիւն են ուղարկում գաւառ, որը եւ տեսնում է Սոկրատ բէկի հետ:

Ազրբէյջանի կառավարութիւնն էլ լմանալով Անդրանիկի որոշման մասին, Բագուում անգլիական հրամանատարութիւնն է սիրաշահում:

Անդրանիկը տասը օր սպասելուց յետոյ, երբ տեսնում է, որ ինքը խարուած է Սոկրատ բէկի կողմից, բարկանում է եւ Նոյեմբեր 15-ին սկսում է իր արշաւանքը դէպի Ղարաբաղ:

Հաջի Սամլուի քրդերն ու Ազրբէյջանի սահմանապահ ասիւեանները, առաջին օրը, Մարքիղի եւ խճուղու ուղղութեամբ ուժեղ դիմադրութիւն են ցոյց տալիս. բայց երկրորդ օրը թողնում են իրենց դիրքերը եւ նահանջում են:

Այդ կողմի ընթացքում, Չարուղի շօսէի վրայ, դեռ Աւզալլարին չհասած, Քեարալուզի դիրքերից կրակուող գնդակներից, խփուած է զարաբաղցի գլխապետ Ստեփան Սարգսեանը, (Ստեասը) որին Անդրանիկը այդ գործողութիւնների ընթացքին իր օգնականն էր նշանակել:

Անդրանիկը երկրորդ օրը մինչեւ Աւզալլար խճուղին մաքրում է: Նախ քան իր զինուորական գործողութիւններին սկսելը, Անդրանիկը մի օր առաջ նորից է յայտնում Դիզակի եւ Վարանդայի հրամանատարներին, որ Սաղսաղանի եւ Թթու Ջրի ուղղութեամբ բարձունքները բռնեն եւ սպասեն իրեն. միաժամանակ յանձնարարում է երկու հրամանատարներին, որ զօրքի համար քիչ պարեն վերցնեն հետները:

Դիզակի հրամանատար Ա-ն ճշդութեամբ